

Grooming

Ett utbildningsmaterial om grooming
för årskurs 6, högstadiet och gymnasiet

Förord

Internet är en global arena där människor i olika åldrar kan mötas. Nyheter, musik, film, onlinespel, bloggar, vloggar och sociala medier är bara en bråkdel av det som de flesta av oss nyttjar och roar oss med på nätet. Här finns gränslösa möjligheter men också risker.

I dag är internetanvändningen i Sverige nära nog hundra procentig bland unga. Kränkningar och mobbning har tagit en ny skepnad, till exempel kan även enstaka kränkningar få stor spridning och leva kvar under lång tid, och många utsätts för sexuella kommentarer och förfrågningar om sex.

Även som vuxen är det lätt att dras med i jakten på "likes" i sociala medier, och att med bilder och inlägg visa omvärlden att vi duger och lever ett bra och lyckligt liv. För barn och unga kan det vara ännu svårare att sälla mellan vad som är på riktigt och inte, vilket kan leda till en urholkad självkänsla och en skev bild av verkligheten. Det förekommer hårda ord och sexuella kränkningar i kommentarer, men det är självklart något man aldrig ska behöva stå ut med. Elaka kommentarer kan vara ofredande och sexuella kränkningar sexuellt ofredande. Internet är dock mest positivt och en plats där barn och unga kan utforska varandra och möta likasinnade.

Det här materialet vänder sig till dig som arbetar med barn och unga och syftar till att ta upp det som vi behöver prata mer om:
Är en perfekt bild samma sak som ett perfekt liv?
Vilken spridning kan bilder och kränkande ord få?
Går antalet "likes" hand i hand med självkänslan?

Vi behöver också informera om att det kan finnas risker i mötet med andra människor på nätet. Därför handlar materialet även om grooming, det ofattbara när en vuxen söker upp barn och unga med syftet att begå sexuella övergrepp mot dem.

Internetvanor

Ungas internetvanor har varit ett vanligt samtalsämne bland vuxna länge, och diskussionerna ser märkligt nog ganska lika ut år efter år. Många vuxna talar om faror, utsatthet och ensamhet.

Nätet är en naturlig del i vardagen för de flesta. Ungefär hälften av barnen i åldern 0-1 år använder internet några gånger i veckan eller oftare. Bland barn i åldern 2-4 år är det 43 procent som använder internet mer än en timme per dag, motsvarande siffra för barn i åldern 5-8 år är 63 procent.
(Medierådet, *Småungar och medier 2019*.)

Bland äldre barn och ungdomar använder i stort sett alla internet, majoriteten mer än tre timmar dagligen. Andelen unga i åldern 13-16 år som använder internet mer än tre timmar om dagen är 72 procent och i åldern 17-18 år är andelen 78 procent. Allt fler unga använder internet sex timmar eller mer varje dag, bland unga mellan 17-18 år är siffran 27 procent.
(Medierådet, *Unga och medier 2019*.)

En klar majoritet av de unga använder också sociala medier. I åldern 13-16 år använder 95 procent sociala medier och i åldern 17-18 år är andelen 97 procent.
(Medierådet, *Unga och medier 2019*.)

Men varför är vi vuxna så skeptiska till ungas liv på nätet när ungdomarna själva verkar positiva till det? Enligt *Internetstiftelsens* material "*Unga och Internet*" finns det många tänkbara förklaringar till denna skillnad i synsätt. En rimlig förklaring har med ungdomskulturer att göra - att vuxna i alla tider har varit rädda för att ungdomskulturer ska förstöra en hel generation. Men det är kanske en alltför enkel förklaring i det här fallet. Internet kan knappast kallas för en ungdomskultur, det vore att förringa betydelsen av detta världsomspännande nätverk för information och interaktion. Däremot skulle man kunna säga att nätet härbärgerar en mängd ungdomskulturer, tillsammans med en massa annat, så delvis kan man känna igen drag av tidigare oro för vad unga sysslar med.

Den digitala världen

Den digitala världen ger oss ofantliga möjligheter till att kommunicera, inhämta information och utbyta åsikter, men det finns baksidor som både vuxna och barn måste lära sig att hantera. Nätet är en integrerad del av livet, en plats för glädje, förälskelser, vänskap, underhållning - och kränkningar.

Som också framkommit ovan visar de senaste undersökningarna att internet-användningen går ner i åldrarna, barn är inte längre bara passiva åskådare. I åldrarna 10-12 är man framförallt intresserad av underhållningsbaserat innehåll. 79 procent av barnen i denna åldersintervall spelar datorspel, tv-spel, mobilspel och spel för surfplatta. Samtidigt uppger 59 procent i samma åldersintervall att de använder sociala medier. Bland de äldre barnen, 13-18 år, använder de allra flesta sociala medier, så många som drygt 95 procent. Samtidigt kan man se att antalet som spelar spel i denna ålder sjunker något, framförallt bland flickor.

Få unga uppger att de ägnar största delen av sin uppkopplade tid åt informationsbaserat innehåll, som att söka information, göra skolarbeten eller läsa om saker som intresserar dem. Bara sex procent av de yngre och tolv procent av de äldre lägger mest tid på informationsbaserat innehåll. Att prata med barn om vad de gör eller vilka de träffar på nätet kan kännas svårt, i synnerhet då barnen ofta har bättre koll än oss vuxna och ibland använder uttryck och förkortningar som vi inte förstår. Men det krävs inga expertkunskaper utan handlar snarare om att etablera en relation där det är naturligt att prata om nätet – precis som allt annat i vardagen.

Vi skulle förmodligen aldrig släppa ut våra barn i en okänd miljonstad, och egentligen borde samma princip få gälla på nätet. För även om det handlar om en digital värld är den uppbyggd och befolkad av riktiga människor, och vi behöver vara särskilt uppmärksamma på att det finns personer som söker kontakt i sexuellt syfte och gärna håller till på webbsidor som är populära bland barn. Svårigheter att värdera kontakter, psykisk ohälsa och bristande socialt stöd gör barn extra sårbara. Samtidigt vet vi att övergrepp på nätet kan drabba alla. (Rädda Barnen, Nätsmart 2015.)

Sociala medier, självkänsla och "likes"

Sociala medier har möjliggjort ett nytt kommunikationssätt som under åren har anammats av människor runt om i världen. Populära sociala medier är till exempel Instagram, Snapchat, Facebook, Youtube, Kik och Twitter. Online-miljöerna underlättar ungdomars identitetsskapande då de enklare kan uttrycka vilka de är i sina profiler. Forskare menar att sociala medier kan hjälpa ungdomar i sin identitetsutveckling, men den offentliga miljön kan också vara ett problem.

Ungdomars identitetsutveckling är en kritisk och osäker fas i livet då de pendlar mellan barn- och vuxenvärlden. Sociala medier innebär därför också en negativ påverkan som genererar press på ungdomarna. Ungdomar strävar ständigt efter att bli omtyckta och populära bland sina vänner, och mycket kretsar kring att bli socialt accepterad. Kroppsligt missnöje är vanligt bland ungdomar, och ofta är det ett resultat av de ideal som medierna skapar. Med filter och redigeringsverktyg kan ungdomar nu göra något åt sitt missnöje, men problemet är att det skapas en negativ påverkan med en press att leva upp till idealbilden av "den perfekta människan". Kraven innebär att ungdomar presenterar sig själva på olika vis i strävan efter bekräftelse. Samtidigt saknas forskning på hur detta påverkar dem och deras liv.

(Alricson & Hedin 2015.)

Det sociala umgänget spelar en central roll för många ungdomar och genom yttre attribut signalerar ungdomar sin gruppstillhörighet, vilket bidrar till social acceptans. I ungdomars identitetsskapande är fria platser där man kan umgås med sina vänner utan att övervakas av vuxna en nödvändig komponent. En sådan fri plats kan vara sociala medier där de har möjlighet att uttrycka sin självständighet.

Identiteten blir synlig på de sociala medieplattformarna genom att de unga individerna presenterar sig med hjälp av sin profil. Presentationen av ungdomars identitet offline kan exempelvis ske genom agerande, klädval och sättet att prata. Tack vare den självpresentation som sker online är ungdomars identitetsskapande ännu mer omfattande i dag, då det tillför ytterligare en komponent till identitetsskapandet.

Ungdomar formar sina onlineidentiteter på det sätt som ger dem mest popularitet och igenkänning. I en kvalitativ undersökning som gjorts av Hanna Alricson och Maja Hedin ("*Fick jag bara 560 likes?*") visar det sig att individer har ett behov av att konstruera och förbättra sitt jag när de presenterar sig online. När en person presenterar sig gör den det utifrån samhällets normer för vad som anses vara ett accepterat beteende.

Följden av den idealiserade versionen av individen är att den döljer de mindre attraktiva egenskaperna. Agerandet leder till att publiken blir vilseledd när den framträdande personen inte är vad den utger sig för att vara. Om idealiseringen inte godtas av publiken kan individen uppfattas som överdriven och oäkta.

För att det verkliga jaget och det idealiserade jaget ska överensstämma krävs balans mellan delarna. Lyckas individen med balansen kan en påhittad äkthet upprätthållas. I individers jakt på popularitet är risken stor att man ägnar sig åt strategisk självpresentation och endast väljer att presentera de delar av sig själv som genererar mest popularitet i form av antal följare eller antal "likes".

"Likes" är i sin tur indikatorer på den sociala acceptansen: desto fler som gillar ens inlägg, desto högre social acceptans. I intervjustudien berättar en flicka om sin syster vars utanförskap är ett resultat av att hon inte får så många "likes" på sina bilder. Ungdomar som inte finns på sociala medier kan hamna utanför både online och offline.

Självpresentation

Att lägga ut sexuella bilder

För att uppnå social acceptans tenderar flickor att använda sig av sexuell självpresentation i syfte att uppnå popularitet. Ungdomar publicerar då lättklädda bilder på sig själva i utmanande poser i strävan efter "likes" och följare.

Detta kan ses som en del i identitetsskapandet för dagens ungdomar då den uppskattning de får hjälper till att stärka deras självförtroende, och är en basal del i att skapa en sexuell identitet. Att bli sedd som sexuellt attraktiv av andra individer är en viktig del av identitetsskapandet hos unga, men paradoxalt nog har studier visat att denna strategi kan ha motsatt effekt och snarare minska den sociala acceptansen. Flickor som ägnar sig åt sexuell självpresentation ses i stället som "slampor" av framförallt pojkar i samma ålder.

Det finns tydliga könsskillnader när det kommer till självpresentation online och vad som förväntas av de olika könsrollerna. Hur ungdomarna sedan lever upp till det som förväntas av dem på sociala medier bidrar till den sociala acceptansen. Social acceptans och därmed popularitet är viktigt för båda könen men uppnås på olika vis. Pojkar får popularitet främst genom sina prestationer medan flickors popularitet snarare baseras på utseende och personlighet. Flickor har bevisats identifiera sig med känslan av press som det innebär att de alltid måste se perfekta ut i strävan efter status och acceptans. Man kan tala om ett "visuellt kvinnligt ideal" som kvinnor försöker leva upp till genom att redigera sina bilder med syftet att de ska se bättre ut.

"De flesta bilder tas inte i en hast, utan det kan ligga mycket arbete bakom. För många är det viktigt att se bra ut och man lägger mycket energi på att bilden ska bli fin. Man retuscherar, drar ut bilden för att se smalare ut och ändrar färger."
(Alricson & Hedin 2015.)

Varför lägger unga ut sexuella bilder på internet?

Pojkar distanserar sig från fotografier och selfies, då de ser det som ett feminint beteende som de inte vill kopplas samman med. Man upplever att pojkar kan publicera lättklädda bilder och bli kallad "the boss" om de gör det, medan flickor i stället riskerar att bli kallad "hora" eller "slampa". Detta kan bero på att tidig sexuell aktivitet hos pojkar är statushöjande och ger mer popularitet medan flickors rykte riskerar att raseras.

Det är vanligt att ungdomar ägnar sig åt det som deras vänner ägnar sig åt på sociala medier. Sexuell självpresentation har påvisats vara ett beteende som "smittar av sig" inom vänskapliga relationer bland ungdomar. Dessutom är de individer som i högre grad är beroende av popularitet mer benägna att publicera sexuella bilder på sig själva. Beroendeförhållandet kan ses på så vis att ungdomarna uppträder enligt vissa ideal, för att bli omtyckta och uppskattade av sin publik. De flesta drabbas inte av problem, tvärtom kan det vara ett spännande sätt att utforska sin sexualitet. Men för vissa kan bilderna av olika anledningar

spridas utom kontroll, vilket kan vara väldigt svårt att prata om och söka hjälp för. Skammen över att man själv varit aktiv och tagit bilderna eller gjort filmerna är ofta stor. För en del går det så långt att de använder sexuella bilder för att reglera känslor, som en självdestruktivitet.
(Engvall 2015.)

De flesta unga skickar avklädda bilder för att det är spännande, kul eller en del i deras förhållande med en partner. Men en del kan känna sig tvingade eller hotade att ta bilder eller filmer, eller få sitt material spritt utan sitt medgivande. Andra tar bilder och gör filmer som de skickar till okända personer. Dessa ungdomar tar stora risker som de inte alltid kan bedöma. Det kan vara svårt att förutse hur man längre fram kan må dåligt av en bild som man tar hemma i sitt rum och skickar till någon man inte känner. Problemet är att det är svårt för barnen att prata om att man lägger ut bilder, både med kompisar och vuxna, eftersom attityderna kompisar emellan stundtals är hårda och dömande. Ytterligare en risk med att skicka bilder med sexuell anspelning är hämndporr. Hämndporr, att lägga ut sexbilder på någon annan, har blivit ett sätt att ge igen. I dag ser vi exempel på skolor som bygger om sina duschrum för att försöka undvika smygtagna nakenbilder eftersom en del använder nakenbilder på kompisar som utpressning.

En jargong

Att öppet kommentera andras utseende med en sexuell underton eller att sprida sexuella rykten om någon har blivit en jargong bland unga på nätet. Forskning visar att sexuella trakasserier bland unga är så vanligt att det kan utvecklas till ett normaliserat beteende.

Enligt Friends nätrapport från 2016 upplever tjejer att ovälkomna anspelningar är vanligast i sociala medier, medan killarna uppger att det sker i samband med onlinespel. Det är delvis kopplat till vad man gör mest när man är på nätet, men liksom när det gäller kränkningar generellt uppger fler tjejer att kränkningarna sker på sociala plattformar i mycket större utsträckning än i spel.

Vad är grooming?

Med grooming menas det tillvägagångssätt som förövare använder sig av för att via nätet söka kontakt med barn och ungdomar i syfte att förbereda dem för sexuella övergrepp. Förfarandet inleds ofta med att förövaren tar kontakt med barnet och försöker skapa tillit. Det kan förövaren göra genom att utge sig för att vara en vän, ha liknande intressen eller genom att lyssna på barnets problem. Relationen underlättar senare sexuella övergrepp och gör det mindre troligt att barnet berättar om övergreppen. Grooming kan ske i flera steg så att ett sexuellt beteende gradvis normaliseras. Det är också vanligt med smicker, pengar och hot. Förövarens mål kan vara att få till stånd en fysisk träff men så behöver inte alltid vara fallet. En del förövare har i stället som mål att förgripa sig på barnen över nätet. Förövaren kan då förmå offret att skicka sexuella bilder eller filmer eller att utföra sexuella handlingar på sig själv i webbkamera.

(S. Christianson & U. Rogland 2016.)

Vad säger lagen?

Det är sedan juli 2009 (paragrafen ändrades 2017) straffbart att föreslå en träff eller att stämma träff med ett barn under femton år i syfte att senare begå sexuella övergrepp mot barnet (BrB 6 kap. 10 a §). Detta brott kallas kontakt med barn i sexuellt syfte. Också flera andra brott kan komma att aktualiseras när en förövare tar kontakt med barn och ungdomar över nätet. Det gäller oavsett om förövaren träffar offret fysiskt eller inte. Tidigare ansågs sexualbrott vara egenhändiga brott vilket innebar att förövaren själv skulle ha utfört de sexuella handlingarna mot eller på offret. 2015 prövades frågan av Högsta domstolen som då slog fast att även fall då förövaren förmått offret att utföra den sexuella handlingen på sig själv omfattades av det straffbara området.

Andra brott som förövaren kan göra sig skyldig till är sexuellt ofredande, utnyttjande av barn för sexuell posering, våldtäkt, våldtäkt mot barn, sexuellt övergrepp, sexuellt övergrepp mot barn, köp av sexuell handling och köp av sexuell handling av barn.

(S. Christianson & U. Rogland 2016.)

Hur det kan gå till

Steg ett: Vänskap inleds. Förövaren lär känna den unga individen.

Steg två: En relation byggs upp och den unga känner tillit till förövaren. En groomare behöver "mjuka fakta", som till exempel känsloläge eller hur den ungas nära relationer och hemförhållanden ser ut.

Steg tre: Förövaren bedömer riskerna med situationen och analyserar om den unga kommer att hemlighålla deras relation.

Steg fyra: Förövaren skapar en känsla hos den unga så att den uppfattar relationen som mycket viktig. Sex introduceras.

Det som kan ses som gemensamt för grooming via internet är att den vuxna utnyttjar den ungas beroendeställning, och att handlingen utgår från den vuxnas behov och kränker den ungas identitet. Dessutom är det en handling som den unga individen inte kan förstå och ge informerat samtycke till.

Vem eller vilka drabbas?

Att råka ut för en sexuell kontakt på nätet kan hända i princip vem som helst. De flesta barn och unga har strategier för att hantera detta och går inte med på att träffas utanför nätet, men vi vet att allt fler övergrepp sker utan att förövare och offer möts i verkligheten. Kognitiva och sociala funktionsnedsättningar, tidigare utsatthet i olika former, psykisk ohälsa och bristande stöd gör den unga extra sårbar. Med den ingången är det kanske inte särskilt uppmuntrande att som ung prata vidare om hur man upplever sin identitet och integritet på nätet med vuxna i sin omgivning.

(Rädda Barnen, Nätsmart 2015.)

Hur kan vi då förebygga övergrepp? Huruvida barn och unga är redo för att prata mer konkret om sexuella övergrepp på nätet beror på ålder och individuell utveckling. Samtidigt vet vi att övergrepp på nätet också drabbar barn med trygga grundförutsättningar i sig själva och i sin omgivning. Det kan vara lätt att tänka att sådant här bara drabbar de synligt sköra, de som kanske har svårt att sätta gränser och de som skickar bilder på sig själva utan att kunna säga nej och stopp. Men ensamhet och andra omständigheter kan plötsligt göra att man hamnar i riskzonen.

(Engvall 2015.)

Se upp med att skuldbelägga barn och unga

Vi uppmuntrar ofta barn och unga att gå till en vuxen och berätta om saker de har varit med om. Men vi vuxna är samtidigt ganska bra på att skuldbelägga ungdomar som råkar illa ut. Som vuxen är det viktigt att inte bli arg på den 12-åriga pojken som gått in i ett chattrum som 18-åring, eller den 15-åriga flickan som ville prova på att vara ung kvinna för en stund. Unga vittnar ofta om att de blir mer eller mindre blir utskälda av föräldrar och lärare om de berättar om saker de sett eller varit med om på nätet. "Men varför går du in på de där sidorna? Du vet att det bara är skit där, och du vet ju att man inte ska göra så."

De yngsta kan ha svårt att ta till sig vissa budskap, medan de äldre barnen som hunnit lära sig mer om kroppen och sexuell utveckling har lättare att förstå vad det handlar om. Oavsett ålder eller mognadsnivå är det viktigt att förmedla budskap som "du har alltid rätt att säga nej på nätet" och "du ska säga nej om det händer något som inte känns bra".

Ett annat sätt att skydda barn och unga är att lära dem att aldrig lämna ut fullständigt namn, adress och telefonnummer i chattar eller när de skapar konton på sociala medier. Eftersom barn generellt sett är ärliga fyller de gärna i alla uppgifter som efterfrågas. Vi vuxna kan hjälpa dem att tänka annorlunda, och vi kan påminna om att en bild på nätet inte försvinner bara för att man själv tar bort den, att den kan sparas av andra och på så sätt finnas kvar för alltid.

Många barn och unga är medvetna om riskerna, men har ändå svårt att göra kopplingen till sig själva och sina egna kontakter. Vi behöver prata om att det kan finnas personer i deras omgivning på nätet som inte är den som han eller hon utger sig för att vara - vem som helst kan dölja sig bakom ett namn eller en bild. Det är också viktigt att nyansera bilden av offer och förövare och komma bort från föreställningen om den "fula gubben". Förövaren kan lika gärna vara ett par år äldre eller jämnårig.

(Rädda Barnen, Nätsmart 2015.)

Vart vänder man sig?

Polisen - www.polisen.se

Om ett barn behöver omedelbar hjälp, ring 112. På www.polisen.se finns information om sexualbrott mot barn. Du kan göra en polisanmälan genom att ringa 114 14 eller tipsa polisen om sajter, alias eller användarnamn som oroar dig via itbrott.desk.noa@polisen.se.

Socialtjänsten

Information om socialtjänsten hittar du på din kommuns webbplats.

Rädda Barnen

Föräldrar och andra vuxna kan få stöd på Rädda Barnens föräldratelefon och mejl, 020-786 786 och foraldrar@rb.se. Du kan välja att vara anonym. Rädda Barnens Centrum för barn och unga i utsatta livssituationer ger rådgivning och behandling till barn och ungdomar. Ring 08-698 90 00 eller skriv till centrum@rb.se.

Stödcentrum för unga brottsoffer

Många kommuner har stödcentrum som erbjuder samtal, rådgivning och praktisk hjälp till unga brottsoffer. Vissa stödcentra har även föräldrastöd där man kan boka tid för individuella samtal, eller delta i föräldraträffar. Kontaktuppgifter finns på kommunens webbplats.

BRIS - www.bris.se

Bris tar emot samtal och mejl samt har en chatt för barn och unga. De har också en telefon för vuxna som har frågor eller vill prata med någon om oro för ett barn.

UMO - www.umo.se

UMO är webbplatsen för alla mellan 13 och 25 år som ger svar på frågor om sex, hälsa och relationer. Bakom UMO står alla landsting och regioner.

Dags att prata om - www.dagsattprataom.se

Allmänna Barnhusets sajt som syftar till att öka kunskapen om sexuella övergrepp. Sajten har tagits fram tillsammans med både vuxna och barn och innehåller tips, fakta och berättelser från verkligheten.

Atsub - www.atsub.se

Föreningen Anhöriga till sexuellt utnyttjade barn. Här finns hjälp att få för både den som är utsatt och för den som är anhörig till någon som blivit utsatt.

Ecpat - www.ecpat.se

Ecpat arbetar förebyggande med påverkansarbete, information och samarbeten för att motverka och stoppa kommersiell sexuell exploatering av barn - barnsex-handel. Här finns också en hotline där man kan tipsa om misstänkta barnsexbrott.

Brottsförebyggande rådet (Brå)

På www.brottsrummet.se, som drivs av Brottsförebyggande rådet, finns fakta om brott mot ungdomar.

Brottsofferjouren - www.ungaboj.se

Information och stöd för unga som utsatts för brott med lokala jourer runt om i landet.

Specialiserade BUP-mottagningar

Det finns två BUP-mottagningar i Sverige som har specialiserat sig på psyko-terapeutisk behandling av barn och ungdomar som utsatts för sexuella övergrepp:

BUP Elefanten (Östergötlands län)
010-103 50 40

BUP Traumaenhet (Stockholms län)
08-514 531 00

Tjejzonen - www.tjejjouren.se

Tjejjouren är en stödorganisation för tjejer mellan 12 och 25 år som arbetar med att förebygga och lindra psykisk ohälsa genom att ge stöd till tjejer under fysiska och virtuella möten.

Tjejjouren - www.tjejjouren.se

Till tjejjouren kan alla som definierar sig som tjejer vända sig med små och stora tankar och problem.

Inte ditt fel - www.mucf.se

En vägledning för dem som i sitt yrke eller i ideella engagemang möter unga som kan ha utsatts för sexuella övergrepp eller unga som har sålt sex eller bilder av sig själva med sexuellt innehåll. Av myndigheten för ungdoms- och civil-samhällesfrågor.

Surfa lugnt - www.surfalugnt.se

Ett nationellt initiativ för att höja skolans och vuxnas kunskaper om barns och ungas vardag på internet. Här finns tips till både vuxna och barn.

Safe selfie - www.safeselfie.se

Webbplats om ofrivillig bild- och filmspridning på nätet.

Källor

Friends: Friends nätrapport 2016

Rädda Barnen: Nätsmart 2015

Skandia: Om ungdomars självkänsla

Statens Medieråd: www.statensmedierad.se

Internetstiftelsen i Sverige: www.iis.se

Medierådet: Småungar och medier 2019

Medierådet: Unga och medier 2019

J. Lindqvist & E. Thorslund (2011). Ungas integritet på nätet - en guide för föräldrar, pedagoger och andra viktiga vuxna.

J. Lindqvist & E. Thorslund (2011). Unga och internet - ett diskussionsmaterial för vuxna om ung, digital kommunikation.

H. Alricson & M. Hedin (2015). "Fick jag bara 560 likes?" - En kvalitativ studie om hur ungdomar upplever press på Instagram. Fakulteten för humaniora och samhällsvetenskap vid Karlstad Universitet.

C. Engvall (2015). Virtuellt våldtäkt - om unga och sexbilder på nätet. Stockholm: Kalla Kulor Förlag.

S. Christianson & U. Rogland (2016). Vad är grooming?

Kontakta oss

019-368 07 50
info@aktivskola.org
www.aktivskola.org

AKTIV SKOLA